Bhartrihari
Satikam singar stakam
सटीक शृंगार शतकम्
Sanskrit
Paper - Printed
N.A. (very old)
31 Folio (folio No. 1-3 missing)
9.6"x4.5"
Incomplete

एतास्तरुण्याकटाक्षैः कस्यमनः विवशंस्वाधीनंनकुर्वंति सर्वस्यकुर्वंत्येव कथंभूताः स्खलंतिशब्दाय
मानानिवलयानिमेखलाश्चततउत्थितंझंकारः झणत्कारः तेनसहएतादृशानिनूपुराणितेषांरवात् शब्दा
त् हृताजितारा नहंसानांस्त्रियः याभिस्ताः कथंभूतैः कटाक्षैः वित्रस्ताभयभीतामुग्धा हरिणास्तासांयथा

एताःस्खलद्वलयसंहतिमेखलोत्थझंकारनूपुररवाहृतराजहंसाः कुर्वंतिकस्यनम
नोविवशंतरुण्योवित्रस्तमुग्धहरिणीसदृशैःकटाक्षैः ८ कुंकुमपंककलंकितदेहा
गौरपयोधरकंपितहारा नूपुरहंसरणत्पदपद्माकंनवशीकुरुतेभुविरामा ९ मेक्षणानि

तत्सदृशैः ८ कुंकुमस्यपंकः कर्दमः तेनकलंकितो देहोयस्याः सागौरौपयोधरौस्तनौताभ्यांकंपितः हारोय
स्याः सानूपुराण्येव हंसास्तैरणंतिशब्दायमानानिपदान्येवपद्मानियस्याः साएवंभूतारामास्त्रीभुविकंपुरुषं
वशीनकुरुते करोत्येव ९

भ॰ शृं॰ तेत्वविचारश्रेष्ठाः नूनंनिश्चयेनविपरीतबोधाः विपरीतज्ञातारः येकामिनीनामबलाइतिनित्यमाहुः श॰
४ वदंतियाभिः कामिनीभिः अतिशयेनविलोलतरास्तारकाएषां एवंभूतैःदृष्टिपातैः प्रेक्षणैः शंका २

नूनंहितेकविवराविपरीतबोधायेनित्यमाहुरबलाइतिकामिनी
नाम् याभिर्विलोलतरतारकदृष्टिपातैःशक्रादयोपिविजिता
स्त्वबलाःकथंताः १० नूनमाज्ञाकरस्तस्याःसुभ्रुवोमकरध्वजः
यतस्तन्नेत्रसंचारःसूचितेषुप्रवर्त्तते ११

दयोपिजिताः तुइतिनिश्चयेनकथं ताअबलाः प्रोक्ताः १० ११ श्रीसीतारामचंद्राभ्यांनमः ४

केशाः संयमिनः आवृत्ताबद्धाः लोचने श्रुतेः कर्णस्यापि परं पारं प्रांतं गते स्वभावेनैव शुचिभिः शुद्धैः द्विजानां दंतानां गणैः अंतर्वक्त्रं कीर्णव्याप्तं मुक्ताफलानां सततमधिवासः वसतिस्तया रुचिरं शोभायमा

केशाः संयमिनः श्रुतेरपि परं पारंगते लोचने अंतर्वक्त्रमपि स्वभावशुचिभिः कीर्णं द्विजानां गणैः मुक्तानां सततादिवासरुचिरं वक्षोजकुंभद्वयमित्थं तन्वि वपुः प्रशांतमपि ते क्षोभं करोत्येव नः १२ मुग्धे धानुष्कता केयमपूर्वा त्वयि दृश्यते यथा हंसि जनमेतासि गुणैरेव न सायकैः १३ सति प्रदीपे सत्यग्नौ सत्सु तारारवींदुषु विना मे मृगशावाक्ष्या तमोभूतमिदं जगत् १४

नं वक्षोजौ स्तनौ तावेव कुंभौ तयोर्द्वयं हे तन्वि इत्थमुक्तप्रकारं ते तव वपुः प्रशांतमपि नोऽस्माकं क्षोभं करोत्येव १२ १३ १४

शृं·शृं· हेकामिनि यद्यस्मात्कारणात् तव एष वर्त्तुलः स्तनभारः तरलेचंचलेनेत्रेचलेचंचलेशुभेभ्रूलते इ श·
५ दमोष्ठपल्लवं एतानितव अस्माकनाम इति निश्चयेन रागोइच्छातयाअंधेषुव्यथांकुर्वंतितत् कुर्वं २

यद्धन्तेस्तनभारएषतरलेनेत्रेचलेभ्रूलतेरागांधेषुतदोष्ठपल्लवामिदंकुर्वंतुनाम
व्यथाम् सौभाग्याक्षरपंक्तिरेवालिखितापुष्पायुधेनस्वयंमध्यस्थापिकरोतिता
पमधिकंरोमावलीकेनसा १५ गुरुणास्तनभारेणमुखचन्द्रेणभास्वता शनैश्च
राभ्यांपादाभ्यांरेजेग्रहमयीवसा १६ तु कुतः पुष्पायुधेनमदनेनस्वयंतवभालेषाभौ

ग्याक्षरपंक्तिरेवालिखितावर्त्तते अतोस्माकंकिमपिनचलतिपरंतुइयंतवोदरे रोमावलीमध्यस्था ५
पितापंकरोतितत्केनकारणेनतन्नज्ञायते १५ १६ [illegible] [illegible] [illegible]

केचित्तस्याः स्तनौ घनौ कठिनौ तथाच जघनं विहारिक्रीडायोग्यं तथाच वक्त्रं चारु सुंदरं यदि तर्हि
तव व्याकुलत्वं किमर्थं यदि तव वांछास्ति तर्हि पुण्यं कुरुष्व समीहितार्थाअभीप्सितार्थाः पुण्यैर्विनान

नस्यास्तनौ यदि घनौ जघनं विहारि वक्त्रंच चारु तव चित्त किमाकुलत्वम् पु
ण्यं कुरुष्व यदि तेषु तवास्ति वांछा पुण्यैर्विना नहि भवंति समीहितार्थाः १७
मात्सर्यमुत्सार्य विचार्य कार्यमार्याः समर्यादमिदं वदंतु सेव्या नितंबाः किमु भू
धराणामुत स्मरस्मेरविलासिनीनाम् १८

भवंति १७ भो आर्याः मात्सर्यमुत्सार्य त्य-
क्त्वा विचार्य च इदं समर्यादं कार्यं वदंतु तत्किं यदि परमार्थं चेत् तर्हि भूधराणां नितंबाः सेव्याः नो
चेत्स्मरस्य मदनस्य स्मेरः भरः तेन विलासिनीनां नितंबाः सेव्या इति १८ ६ ६

भ॰ शृं॰ आस्मिन् संसारे पंडितानां हे आस्थिरे अनस्तत्त्व ज्ञाने नेवा मृतोदकेन प्लुताती क्ष्णाधीर्येषां एवंभूतः श॰
६ कालः कदाचित् यातु गच्छतु एकागतिः नोचेत्तर्हि स्तन जघनयोर्भरस्तास्मिन् भोग संयोगो यासां २

संसारेस्मिन्नसारे परिणतितरले द्वेगती पंडितानां तत्त्वज्ञानामृतांभः प्लुतललित
धियां यातु कालः कदाचित् नोचेन्मुग्धांगनानां स्तनजघनभराभोगसंभोगिनी
नां स्थूलोपस्थस्थलीषुस्थगितकरतलस्पर्शलीलोद्यतानाम् १९ मुखेनचंद्र
कांतेन महानीलैः शिरोरुहैः पाणिभ्यां पद्मरागाभ्यां रेजेरत्नमयीवसा २०

मुग्धांगनानां स्थूलोपस्थस्थलीषु भूमिषु स्थगितः करतलस्पर्शस्तास्मिन् लीलासतृष्णानामु ६
द्यतानां तासां संगेन कालो यातु इयं गतिर्द्वितीया १९ २० ७ ७

२१ इतिस्त्रीप्रशंसा अथभोगादिलक्षणम् काचित्तन्वीविरहिणीवनद्रुमाणांछायास्वविश्रम्य
विश्रम्यविचचार स्तनोत्तरीयेणस्तनोपरिवस्त्रेणकरोद्धृतेनशशिनःचंद्रस्यमयूखान् किरणान्नि

संमोहयंतिमदयंतिविडंबयंतिनिर्भर्त्सयंतिरमयंतिविषादयंति एताःप्रविश्य
सदयंहृदयंनराणांकिंनामवामनयनानसमाचरंति २१ विश्रम्यविश्रम्यवनद्रुमा
णांछायासुतन्वीविचचारकाचित् स्तनोत्तरीयेणकरोद्धृतेननिवारयंतीशशिनो
मयूखान् २२ अदर्शनेदर्शनमात्रकामादृष्ट्वापरिष्वंगरसैकलोला आलिंगिता
यांपुनरायताक्ष्यामाशास्महेविग्रहयोरभेदम् २३ वारयंतीव २२ अदर्शनेसातिदर्शनमा
त्रमेवकामोयस्याःसापश्चात् दृष्टानेन परिष्वंगस्यआलिंगनस्यरसैकलोलुसतृष्णापुनःआलिंगिताया
मायताक्ष्यांसत्यांपरस्परंविग्रहयोः कलहयोरभेदमाशास्महे २३

भ.शृं. यस्यमालतीपुष्पमालाशिरसिजृंभणोन्मुखीविकसन्मुखीविकासिता यथाच वपुषिचंदनं कुंकु श.

७ मेनयुक्तं यथाच वक्षसिहृदयेप्रियतमामनोहरावर्तते तस्यस्वर्गेभोगउक्तः अवशिष्टः उर्वरितः २

एषोत्रआगतः अत्रापिस्वर्गभोगोभवति २८ कुलस्त्रीरतंरम्यंकथंप्राक्पूर्वंमांप्रतिएतिमनागेकदा

मालतीशिरसिजृंभणोन्मुखीचंदनंवपुषिकुंकुमान्वितम् वक्षसिप्रियतमामनो
हरास्वर्गएषपरिशिष्टआगतः २८ प्राङ्नामेतिमनागमानितगुणंजाताभिला
षंततः सव्रीडंतदनुश्लथोद्यतमनुप्रत्यस्तधैर्यंपुनः
रम् अमानितगुणंस्वयमेवआग

मिष्यतिइतिकारणात् आदरेणैवकृतः ततःजाताभिलाषं इच्छाजाता ततः सव्रीडं लज्जयासह- ७
आगता तदनुश्लथोद्यतं शिथिलतयाउद्यताश्चप्रवृत्ताः अनुपश्चात्प्रत्यस्तधैर्यंत्यक्तधैर्यंपुनः प्रे

ण्णा आर्द्रः स्पृहणीयः निर्भरआदरः तेनरहः एकांतक्रीडायांप्रगल्भात्यक्तलज्जाततः निःशंक
मंगविकर्षणेनअधिकंसुरतं एवंशनैः शनैः त्यक्तलज्जमितिकारणात् रम्यम् २५ २६ आर्द्रेषत्प्री.

प्रेमार्द्रं स्पृहणीयनिर्भररहःक्रीडाप्रगल्भाततो निःशंकांगविकर्षणाधिकसुरतं
रम्यंकुलस्त्रीरतम् २५ उरसिनिपतितानांस्रस्तधम्मिल्लकानांमुकुलितनयनानां
किंचिदुन्मीलितानाम् सुरतजनितखेदस्वार्द्रगंडस्थलीनामधरमधुवधूनां
भाग्यवंतःपिबंति २६ आमीलितनयनानांयःसुरतरसोनुसंविदं कुरुते मि-
थुनैर्मिथोवधारितमवितथमिदमेवकामनिर्बर्हम् २७ लितनयनानांस्त्रीणांयःसुर
तरसः अनुसंविदंसुरतंकुरुते इदमेवकामस्यनिर्बर्हणंकर्तव्यंमिथुनैर्द्वंद्वैर्मिथःपरस्परमवधारितंज्ञा
तमन्योन्यतंजानाति २७

पुंसांयत् यस्मात् जराश्वपिमान्मथाः मदनस्यविकाराः कृताः इदमनुचितंकृतमक्रमश्चकंसोपि नैवतदपितथाचनितंबिनीनांस्त्रीणांस्तनपतनमेवअवधिर्जीवितंरतंवानकृतं इदमपिअनुचि

इदमनुचितमक्रमश्चपुंसांयदिह जरास्वपिमान्मथाविकाराः तदपिचनकृतं नितंबिनीनांस्तनपतनावधिजीवितंरतंवा २८ एतत्कामफलंलोकेयद्द्वयोरेक चित्तता अन्यचित्तकृतेकामेशवयोरिवसंगमः २९ प्रणयमधुराःप्रेमोद्गाढारसा दलसास्तथाभणितिमधुरामुग्धप्रायाःप्रकाशितसंमदाः तंकृतम् २८ २९

मृगीदृशांरहसिस्वैरंयथेष्टमालापरचनानिकिमपिअनिर्वचनीयंसुखंकुर्वंतिकथंभूताः आ लापाः प्रणयेनप्रीत्यामधुराः प्रेम्णाउद्गाढाः अतिशयरसादलसाः तथाभणितिरतिकूजितेम ८

धुराः मुग्धप्रायाः अस्फुटाः प्रकाशितः प्रकर्षेणमदोयैस्ते प्रकाशितसंमदाः प्रकृत्या स्वभावे
न सुभगाः सुंदराः विश्रंभार्हा विश्वासयोग्याः स्मरस्यउदयंददतीतितेस्मरोदयदायिनः २०

प्रकृतिसुभगाविश्रंभार्हाः स्मरोदयदायिनोरहसिकिमपिस्वैरालापाहरंतिमृगीदृशाम् २० आवासः क्रियतेगांगेपापहारिणिवारिणितनुमध्येतरुण्यावामनोहारिणिहारिणि २१ प्रियपुरतोयुवतीनांतावत्पदमातनोतुहृदिमानः भवतियावच्चंदनतरुसुरभिर्मधुभिर्मलयानिलःपवनः २२

२१ युवतीनांमानः अहंकारः तावत्पदमातनोतुविस्तारयतु यावन्मलयानिलोनभवति इतिभोगादिलक्षणम् २२

१ परिमलभृतः परिमलयुक्ताः वाता वायवः प्रकटिताः वृक्षाणां शाखाः पल्लवाः नवांकुरकोटयः २
नवांकुरयुक्ताः अभवन् पिकपक्षिणां प्रियाः मधुराविरतोत्कंठावाचः उच्चैरुत्कंठितमधुर

अथऋतुवर्णनम् तत्रादौवसंतः परिमलभृतोवाताःशाखानवांकु
रकोटयोमधुरविरतोत्कंठावाचःप्रियाःपिकपक्षिणाम् विरलसुरते
स्वेदोद्गमावधूवदनेंदवःप्रसरतिमधौराज्यांजातोनकस्यगुणोदयः १२

वाचः अभवन् विरलाः स्वल्पाः सुरतेसंभोगेस्वेदस्तस्मादुद्गमाः उद्गमस्वेदाः वधूवदनेंदवः अभवन् ए १
वंमधौवसंतेप्रसरतिप्रकटितेसतिअभवन्तस्यमधोराज्यांकस्यगुणोदयः मदनाविर्भावोनजातःभव
त्येव १२

अयंमधुर्वसंतः शरीरिणोपिविहारिणःमधुरैरपिकोकिलाकलकलैः तथामलयस्यवायुभिः प्राणिहंतिमारयतिननुकोकिलाकलकलामधुराः तथावायुरपिप्रियकरः एभिर्मरणंनघटतेतर्हि

मधुरयंमधुरैरपिकोकिलाकलकलैर्मलयस्यचवायुभिः विहारिणःप्राणिहंति
शरीरिणोविपदिहंतसुधापिविषायते २४ आवासःकिलकिंचिदेवदयितापा
र्श्वेविलासालसःकर्णेकोकिलकाकलीकलरवःस्मेरोलतामंडपः

घटत्येवकथंविपदिविपत्कालेसुधाअमृतमपिकिंविषायतेविषंभवति २४ आवासः वसतिः किलइतिश्रूयते विलासेनअलसः दयितापार्श्वेकिंचिदेवस्मेरप्रियोभवतिकर्णेकोकिलानांकाकली सूक्ष्मध्वनिः तथाकलरवः गंभीरोरवः शब्दः प्रियोभवति लतामंडपः प्रियोभवतिकतिपयैः

भ॰शृं॰ सत्कविभिः समं गोष्ठी प्रियार्भवति सितांशोः कराः किरणाः सेव्याः भवंति एते पदार्थाः केषां श॰
१० चिन्नेत्रहृदये सुखयंति अप्रवासिनस्तेषां ये प्रवासिनस्तेषां दुःखरूपा भवंति एवं चैत्रमासा २

गोष्ठीः सत्कविभिः समं कतिपयैः सेव्याः सितांशोः कराः केषांचित्सुखयं
ति नेत्रहृदये चैत्रे विचित्राः क्षपाः ३५ पांथस्त्रीविरहानलाहुतिकलामा
तन्वती मंजरी माकंदेषु पिकांगनाभिरधुना सोत्कंठमालोक्यते

दि क्षपा निशा विचित्रा भवंति ३५ अन्यत् किं वसंते भवति कांचनवृक्षस्य मंजरी पांथस्य
स्त्री तस्या विरह एव अनलः अग्निस्तस्मिन्नाहुतिकलामातन्वती विस्तारयंती एवंभूता मंज १०
री पिकांगनाभिः सोत्कंठमालोक्यते अथच धीरखंडशैलानिलामलयमारुतः प्राग्भारपाट

च्चरावांति कथंभूताः नवाचासौपाटलाचतस्याःपरिमलायेषुनःक्रांतिकुमानांमधौवसंते
कस्यउत्कंठानभवेत् ३६ कथंभूतेमधौसहकारस्यकुसुमानांकेसराणितेषांभरःसमुदा

अप्येतेनवपाटलापरिमलाःप्राग्भारपाटच्चरावांतिक्रांतिवितानतान
वकुलाःश्रीखंडशैलानिलाः ३६ सहकारकुसुमकेसरनिकरभरामोद
मूर्छितदिगंते मधुरमधुविधुरेमधुपेमधौभवेदुत्कंठा ३७ ७

यः तस्यआमोदः गंधस्तेनमूर्छितादिगंतायस्मिन्पुनःकथंभूतः मधुरमधुरपुष्परसःत
स्मिन्विधुराआसक्ताः मधुपाभ्रमरायास्मिन् ३७ ७ ७ ७

॥ श्रीमत्राधाकृष्णोविजयते श्रीजानकीवल्लभायनमः श्रीगोपालजी

भ॰भं॰ अच्छाच्छः श्लक्ष्णाश्लक्ष्णः चंदनरसस्तेनआर्द्राःकरायासांतामृगाक्ष्यः तथाचधारागृहाणिकुसु श॰
११ मानिच कौमुदीचंद्रकलामंदोमरुद्वायुः सुमनसः लताः हर्म्यपृष्ठः शुचिएतेपदार्थाःग्रीष्मेमदंच २
मदनंचवर्द्धयंति १८ स्रजः हृद्यः आमोदः परिमलोयासांताः व्यजनस्यपवनःचंद्रकिरणाःपरा

अथग्रीष्मः अच्छाच्छचंदनरसार्द्रकरामृगाक्ष्योधारागृहाणिकुसुमानिच
कौमुदीच मंदोमरुत्सुमनसःशुचिहर्म्यपृष्ठोग्रीष्मेमदंचमदनंचविवर्द्धयंति
१८ स्रजोहृद्यामोदाव्यजनपवनश्चंद्रकिरणाःपरागःकासारोमलयजरजः
सीधुविशदम्

गःपुष्परजःकासारःसरोवरंमलयजंचंदनंतस्यरजःसीधुमद्यंविशदं ११
शुचिःसौधोराजसदनंतस्यउत्संगःउपरिभागः घनतनुकोमलंसूक्ष्मवसनंपंकजदृशःकमलनयनाः

स्त्रियः एतेषां पदार्थानां ग्रीष्मे सुखं तूर्णं शीघ्रं सुकृतिनो लभंते ३९ सुधया शुभ्रं धाम गृहं स्फुरंतः अमला रश्मयः किरणा यस्यासौ शशधरश्चंद्रः प्रियाया वक्त्रांभोजं अतिसुरभि सु

शुचिः सौधोत्संगः प्रतनु वसनं पंकजदृशो निदाघस्तूर्णं न त्सुखमुपलभंते सु
कृतिनः ३९ सुधाशुभ्रं धाम स्फुरदमलरश्मिः शशधरः प्रियावक्त्रांभोजं मल
यजरजश्चातिसुरभिः स्रजो हृद्यामोदास्तदिदमखिलं रागिणि जने करोत्यंतः
क्षोभं न तु विषयसंसर्गविमुखे ४०

गंधं मलयजं रजः स्रजो माल्यानि हृद्यः आमोदो गंधो यासां नास्तदिदमखिलं सर्वं रागिणि जने एतेषु पदार्थेषु विषयेषु यस्य यास्मिन् जने अंतः क्षोभं करोति न तु विषयसंसर्गविमुखे जने क्षोभं करोति ४० ६ ६-

४१ वियद्गगनमुपचितामेघायास्मिन्ततदुपचितमेघं कंदलाजाताः यास्ताः कंदलिन्यो भू
मयः नवाः कुटजाः कदंबाश्च तेषामामोदो गंधो येषु एवंतु ते गंधवाहाः वायवः शिखिकुल

अथवर्षासमयः तरुणीनैषादीपितकामाविकासितजातिःपुण्यसुगंधिःउन्म
नूपीनपयोधरभाराप्रावृट्कुरुतेकस्य न हर्षम् ४१ वियदुपचितमेघंभूमयः
कंदलिन्योनवकुटजकदंबामोदिनोगंधवाहाः शिखिकुलकलकेकारावर
म्यावनांताःस्कारिन्नमस्कारिनंवासर्वमुत्कंठयंति ४२

स्य मयूरकुलस्य केकारा
वाः वाणीशब्दास्तैरम्यावनांताः वनप्रदेशाः एते प्रावृट्काले स्कारिन्नमस्कारिनंवासर्वमुत्कंठ १२
यंतिमदनाविर्भावेन उत्कंठितं कुर्वंति ४२ ७ ७ ७ ७

कश्चन पथिकः मार्गंगच्छतियस्यउपरिघनंनिबिडंघनानांपटलंतिर्यगामनम्रदेशेनर्त्तता
मयूरायेषुतेगिरयः वसुधाकंदलैः धवलाएवंसतिपथिकःविरहेणकतुष्टिंसंतोषंयातयतुप्रा
प्नोतु ४३ इतः विद्युद्वल्लीविद्युल्लता इतः केतकितरोः स्फुरदतीवगंधः इतःप्रकर्षेणउद्यन्जल

उपरिघनंघनपटलंतिर्यग्गिरयोपिनर्त्तितमयूराः वसुधाकंदलधवलातुष्टिं
पथिकःकाथयातयतु ४३ इतोविद्युद्वल्लीविलसितमितः केतकितरोःस्फुरद्गं
धःप्रोद्यज्जलदनिनदस्फूर्जितमितः इतःकेकीक्रीडाकलकलरवःपक्ष्मलदृशां
कथंयास्यंतेतेविरहदिवसाःसंभृतरसाः ४४
दनिनदस्यमेघशब्दस्यस्फूर्जितंइतःके
किनांमयूराणांक्रीडासुकलकलरवःगंभीरशब्दः एवंसतिपक्ष्मलदृशांस्त्रीणांसंभृतरसाःरसवंतः
विरहदिवसाएतेकथंयास्यंतिगमिष्यंति ४४

भ·शृं· असूचीसंसारे न सूच्यते संसारो यस्मिन् तमसि अंधकारे एवंभूते नभसि श्रावणमासे कथं श·
१२ भूते प्रौढाश्च ते जलदाश्च तेषां ध्वनिभासे दृषदः पाषाणा उपरिनीरनिचये पतति एवमिदं सौदामि २

असूचीसंसारे तमसि नभसि प्रौढजलदध्वनिप्राप्ते तस्मिन्पतति दृषदो नीर
निचये इदं सौदामिन्याः कनककमनीयं विलसितं मुदं च ग्लानिं च प्रथयति
पथिष्वेव सुदृशाम् ४५ आसारेण न हर्म्यतः प्रियतमैर्यातुं यदा शक्यते शी
तोत्कंपनिमित्तमायतदृशा गाढं समालिंग्यते

न्या विद्युतो विलसितं स्फुरणं कनकव
कमनीयं सुंदरं सुदृशां स्त्रीणां पथिष्वेव मुदं हर्षं च विरहिणां ग्लानिं च म्लानतां च प्रथयति प्रकटी १२
करोति ४५ मेघच्छन्ने दुर्दिने दिनोदये जाते पि सति प्रियतमैः पतिभिः निद्रारसेन आसारेण पर्ज्जन्य

धारयायदाबाहिर्हर्म्यतः गृहात्यातुंनशक्यते तदाशीतोत्कंपादिपित्तमायतदशाविस्तीर्णनेत्र
यास्त्रियागाढमत्यंतंप्रियंआलिंग्यते अथचमरुतोवायवः शीतलशीकराअंबुकणाजाताःस्वेद-
च्छिदोवांतिएवंधन्यानांप्रियासंगमेदुर्दिनमपिसुदिनतांयातिसुकरंभवति ४६ कश्चनपुरुषःका

जाताःशीतलशीकराश्चमरुतोवांत्यंतखेदाच्छिदोधन्यानांबतदुर्दिनंसुदि
नतांयातिप्रियासंगमे ४६ अथशरत् अह्नीत्वानिशायाःसरभसंस्फुरत्तायास
खिन्नश्लथांगःप्रोद्भूतासह्यतृष्णामधुमदनिरतोहर्म्यपृष्ठेविविक्ते
यीनिशायाःअह्नी

नीत्वासरसप्रभंस्फुरत्तेआयासः कृष्टः तेनाखिन्नः खेदंप्राप्तः अतएवश्लथांगःसन्हर्म्यपृष्ठेविविक्ते
एकांतेप्रकर्षेणउद्भूता असह्या तृष्णातयामधुमदनिरतः शारदंसलिलंनपिबातिसमंदभाग्यः

कथंभूतमधरासंसंभोगक्लांताकृशीभूताकांतातस्याः शिथिलभुजलतातयातार्ज्जितंनिषेधि तम् ४७ हेमंतऋतौ केचित्पुरुषाः दधिच दुग्धंच सर्पिः घृतंच एतानिअशनंयेषांतेमांजिष्ठंवासः बिभ्रातितेकाश्मीरंकुंकुमकेसरंतस्यद्रवः रसः तेनसांद्रंनिबिडंदिग्धमुद्वर्त्तनमेवंभूतंवपुःये

संभोगक्लांतकांताशिथिलभुजलतातर्ज्जितंकंकरांतोजोत्स्नाभिन्नाधरासंपि बतिनसलिलंशारदंमंदभाग्यः ४७ हेमंतेदधिदुग्धसर्पिरशनामांजिष्ठवासो भृतःकाश्मीरद्रवसांद्रदिग्धवपुषःखिन्नाविचित्रैरतैः पीनोरस्थलकामिनी जनकृताश्लेषागृहाभ्यंतरंतांबूलीदलपूगपूरितमुखाधन्याःसुखंशेरते ४८

षांतैर्विचित्रैःरतैः खिन्नाः खेदंप्राप्ताःपीनंमांसलमुरस्थलंयस्यएवंभूतःकामिनीजनस्तेनकृताः आश्ले षाआलिंगनानियेषांतांबूली

दलैः पूगैः पूरितानि सुखानि येषां ते एवंभूताः धन्याः गृहाभ्यंतरं गृहमध्ये स्मरवंशे रते निद्रां कुर्वंति
४८ शिशिरे कामिनः भोगकाले यथा कुर्वंति तथा वायवो पि कुर्वंति इति श्लेषः अलकवति केशव
ति मुखे गंडभित्तीः श्रुतिः प्रबलावायवः मुखे केशान् इतस्ततो नयंति तेनैव मिषेण चुंबंति पुनः कथंभी

अथ शिशिरः चुंबंतो गंडभित्तीरलकवति मुखे सीत्कृतान्यादधाना वक्षःसूत्कंचु
के पुरस्तनभरपुलकोद्भेदमापादयंतः ऊरून् आकंपयंतः पृथुजघनतटात् स्रंसयंतो
शुकानिव्यक्तं कांताजनानां विटपचरितकृतः शैशिरा वांति वाताः ४९ कृतं आदधानाः

शीतातिशयेन सर्वे पि सीत्कृतानि कुर्वंति नान्ये वायुभिः कृतानि उत्कंचुके षु वक्षःसु स्तनभारे पुलकोद्भेद
मापादयंतः ऊरून् आकंपयंतः पृथुजघनतटात् अंशुकानि स्रंसयंतः निष्काशयंतः एवं कांताजनानां विट
चरितकृतः विटाभांडाः तेषां चरितमिव कुर्वंति ते शैशिराः शिशिरे भवा वाताः वांति प्रहंति ४९

भ.शृं. अथशैशिरः मरुत्संप्रतिइदानींकांतासुस्त्रीषुकांतायतेकांतइवभवतितत्कथंकेशानाकलयन् श.
१५ दृशः दृष्टीःमुकुलयन् आच्छादयन्वासः वस्त्रंबलादाक्षिपन्निष्कासयन् पुलकाः रोमांचाः तेषामुद्ग २
ममातन्वन् विस्तारयन्आलिंग्यशनैः कंपयन् वारंवारमुदाराणिबहूनिसीत्कृतानिकारयतिदंतच्छ

केशानाकलयन्दृशोमुकुलयन्वासोबलादाक्षिपन्नातन्वन्पुलकोद्गमंप्रकटय
न्नालिंग्यकंपंशनैः वारंवारमुदारसीत्कृतकृतोदंतच्छदान्पीडयन्प्रायःशैशिरए
षसंप्रतिमरुत्कांतासुकांतायते ५०

दान् ओष्ठान् पीडयन् एवंप्रायः कांतएवभवंति ऋतु
वर्णनं इतिकामिनांविषयिणां मनोरथास्तथा इतिभावः कथंतेषांकर्तव्यानिज्ञात्वात्यक्तव्यानिच इ १५
तिकरणात्तदुक्तानिअधुनापक्ष इय निरूपणम् ५०

यत् यस्मात् कारणात् वा इति विकल्पेन नु इति वितर्के इदं सकलदोषास्पदं इति जुगुप्सातां निंदां कुर्वतां एते विरति विरसाः वैरतये विरसाः एवंभूताविषयाः असाराः निःसाराः संतु तथापि तत्वे प्रणिहि

असाराः संत्वेते विरति विरसा यासविषयाज्जुगुप्सातां यद्वानन्नु सकलदोषास्पदमिति तथाप्यंतस्तत्वे प्रणिहितधियामप्यातिबलस्तदीयोनारव्धेयः स्फुरतिहृदये कोपिमहिमा

तथियांवशीकृतबुद्धीनामपितदीयः तस्याः स्त्रियः अयंतदीयः कोपिमहिमा अतिबलः बलवान् आरव्येयः वक्तुंनशक्यः एवंभूतः स्फुरति इदमेवाश्चर्यम् ॥ ५१ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७

श्रीराधा कृष्णो विजयते श्रीगोपालकृष्णायनमः श्रीसीतारामचंद्रजीप्रसन्न

भवंतोयूयंवेदांतेप्रकर्षेणनिहितावुद्धियैस्तेषामामाश्चगुरवश्चवयंतु विदग्धाः आलापाः शब्दा
येषांतथाभूतानांकवीनांअनुचराः सेवकास्तथापिनाहिपरहितात्पुण्यमधिकं एतद्भूमौअस्मिन्सं

भवंतोवेदांतप्रणिहितधियामाप्तगुरवोविदग्धालापानांवयमपिकवीनामनु
चराः तथाप्येतद्भूमौनाहिपरहितात्पुण्यमधिकंनचास्मिन्संसारेकुवलय
दृशोरम्यमपरम् ५२ किमिहबहुभिरुक्तैर्युक्तिशून्यैः प्रलापैर्द्वयमिह
पुरुषाणांसर्वदासेवनीयम् अभिनवमदलीलालालसंसुंदरीणांस्तनभ
रपरिखिन्नंयौवनंवावनंवा ५३

सारेकुवलयदृशः अपरंरम्यंनास्तिइतिजानीम
मः ५२ इहलोकेबहुभिरुक्तैर्वचनैः किंप्रयोजनम् कथंभूतैरुक्तैर्युक्तिशून्यैःप्रलापैः अर्थैर्वि

राहितैः तर्हि मयोच्यते तच्छ्रूयतां इह पुरुषाणां पुरुषैः इदं यम् सर्वदा सेवनीयं किं अभिनवा नूतना अपूर्वा मदस्य लीलास्ताभिः सुंदरीणां स्तनभरेण परिखिन्नं यौवनं सेवनीयं अथवा वनं सेवनीयम्
५३ भोजनाः अहं सत्यं वाग्मि वदामि न पक्षपातात् सर्वेषु इदमेतत्तथ्यं यथार्थं तस्मिं नितंबिनी

सत्यं जना वाच्मि न पक्षपाताल्लोकेषु सर्वेषु च तथ्यमेतत् नान्यन्मनोहारि नितं
बिनीभ्यो दुःखैकहेतुर्न च कश्चिदन्यः ५४ अथ दुर्विरक्तप्रशंसा तावदेव कृति
नामपि स्फुरत्येष निर्मलविवेकदीपकः यावदेव न कुरंगचक्षुषां ताड्यते च
पललोचनांचलैः ५५

भ्यः स्त्रीभ्यः मनोहारि मनः संतुष्टिकरं अन्यद्द्वितीयं नास्ति वि
षयिणां परमार्थिनां तु स्त्रीभ्यः दुःखैकहेतुः दुःखस्य कारणमन्यन्नास्ति ५४ ५५ ८

भ॰ शृं॰ श्रुतिसुखरसुखानांबहुवक्त्राणांपंडितानांकेवलंसंगत्यागमुद्दिश्यवार्ताभवतिनतुत्यागंकुर्वं श॰
१७ तिकिमिति कुवलयनयनानांकमलनयनानांस्त्रीणांमणीनांग्रंथिकांचीकलापोयस्मिन् तत् २
जघनंविहातुंसक्तुंकः समर्थःनकोपीत्यर्थः ५६ पंडितोयुवतीर्निंदतिसःस्वस्यापिपरस्यापिभ्र

वंचासिभवतिसंगत्यागमुद्दिश्यवार्त्ताश्रुतिमुखरमुखानांकेवलंपंडितानाम्
जघनमरुणरत्नग्रंथिकांचीकलापंकुवलयनयनानांकोविहातुंसमर्थः ५६
स्वपरमतारकोसौनिंदतियोलीकंपंडितोयुवतीः यस्मात्तपसोपिफलंस्वर्गो
स्यापिफलंतथाप्सरसः ५७ तारकः मतारणामात्रं अलीकं वृथा करोति किमिति त १७
स्मात्कारणात्तपसोपिफलंस्वर्गः तथास्वर्गस्यापिफलमप्सरसः ५७ छ छ

५८ नरस्तावत्सन्मार्गेआस्तेइंद्रियाणांजेतातावत्प्रभवतिसमर्थोभवतितावल्लज्जांविधत्तेवि
नयमपितावत्समालंबतेयावल्लीलावतीनांएतेदृष्टिबाणाःहृदिनपतंति कथंभूताः बाणाः

मत्तेभकुंभदलनेभुविसंतिशूराः केचित्प्रचंडमृगराजवधेपिदक्षाः किंतुब्रवी
मिबलिनांपुरतःप्रसह्यकंदर्पदर्पदलनेविरलामनुष्याः ५८ सन्मार्गेतावदास्तेप्र
भवतिसनरस्तावदेवेंद्रियाणां लज्जांतावद्विधत्तेविनयमपिसमालंबतेतावदेव
भ्रूचापाकृष्टमुक्ताःश्रवणपथगतानीलपक्ष्माणएतेयावल्लीलावतीनांनहृदि
धृतिमुषोदृष्टिबाणाःपतंति ५९

भ्रूरेवचापोधनुः तेनआकृष्टाश्चतेमुक्ताश्चतुपुनःश्रवणप
थंगताःकर्णपर्यंतंगताःपुनःकथंभूताः नीलपक्ष्माणः नीलानिनेत्रपक्ष्माणितएवपुंखाःपक्षाःयेषांते
पुनःकथंभूताःधृतिंधैर्यंमुष्णंतिचोरयंतितेधृतिमुषः ५९

उन्मत्तमविचारितंयत्प्रेमतस्यसंरंभादादरात् यत्कार्यमंगनाआरंभतेतत्रप्रत्यूहंविपरीतंकर्तुं
ब्रह्मापिखलुनिश्चयेनकातरः असमर्थः ६० ६१ शास्त्रज्ञःप्रथितविनयश्चवाढमत्यंतमात्मबो

उन्मत्तप्रेमसंरंभादारंभंतेयदंगना तत्रप्रत्यूहमाधातुंब्रह्मापिखलुकातरः ६०ता
वन्महत्त्वंपांडित्यंकुलीनत्वंविवेकिता यावज्ज्वलतिनांगेषुहतःपंचेषुपावकः ६१शा
स्त्रज्ञोपिप्रथितविनयोप्यात्मबोधोपिवाढंसंसारेस्मिन्भवतिविरलोभाजनंसद्गती
नाम् येनैतास्मिन्निरयनगरद्वारमुद्धाटयंती वामाक्षीणांभवतिकुटिलाभ्रूलताकुं
चिकेव ६२ धः ज्ञानीसद्गतीनांभाजनंपात्रं एतादृशःपुरुषः अस्मिन् संसारेविरलःकदाचि
तृष्ठन्निद्भवंतितर्हिसर्वेपितादृशाःकुतोनभवंति तत्रकारणमस्तियेनकारणेनएतस्मिन्संसारेवामा

क्षीणांस्तनयनानांस्त्रीणांकुटिलावक्राभ्रूलताआकुंचिकाभवतिआकर्षणंभवतिकथंभूताभ्रू
लतानिरयनगरस्यद्वारमुद्घाटयंतीउच्चाटयंती ६२ कृशःकाणः एकनेत्ररहितःखंजः एकपादेनही
नःश्रवणारहितःपुच्छविकलः व्रणीसर्वांगेव्रणायस्यपूयेनक्लिन्नः लिप्तः कृमीणांकुलंबाहुल्यंतस्य

कृशःकाणःखंजःश्रवणरहितःपुच्छविकलोव्रणीपूयक्लिन्नःकृमिकुलशतैराव्
ततनुः क्षुधाक्षामोजीर्णोमृण्मयकपालार्पितगलः शुनीमन्वेतिश्वाहतमपिनि
हंत्येवमदनः ६३

शतैःआवृततनुः क्षुधयाक्षामः कृशीभूतः जीर्णः वृद्धोपीवरःमृण्म
यपात्रस्यकपालः कंठः तेनअर्पितगलः एतादृशः श्वाशुनीमनुगच्छत एतिअतोमदनःहतंअपि
च आदौशरीरावस्थानिमृतप्रायंसहंतिमारयतिविवेकोनास्तीत्यर्थः ६३ ७ ७

राज्ञो मुद्रया सर्वं कार्यं भवति अतो झषकेतनस्य मदनस्य स्त्री मुद्रा भवति अनया सर्वं भवति अतो मु
द्रां विहाय त्यक्त्वा ये मूढाः कुधियः कुत्सितबुद्धयः यानि मिथ्याफलानि स्वर्गादिकानि अप्रत्यक्षाणि ता
नि अन्वेषयंति ते मूढाः कथंभूतां स्त्री मुद्रां मदनस्य जननीमुत्पादयंतीं सर्वार्थानां संपादनं करोतीति विय

स्त्री मुद्रां झषकेतनस्य जननीं सर्वार्थसंपत्करीं ये मूढाः प्रविहाय यांति कुधियो मि
थ्याफलान्वेषिणः ते तेनैव निहत्य निर्दयतरं नग्नीकृता मुंडिताः केचित्पंचशिखीकृ
ताश्च जटिलाः कापालिकाश्चापरे ६४ स्वाधीनं मुद्रा तस्य सर्वा संपदो भवंति यो मुद्राया उल्लंघ
नं करोति तस्य राजा दंडकर्ता भवति मारयति च अतो मदनेन ते मूढास्तेनैव कर्मणा निहत्य निर्दयतरं य १९
था स्यात्तथा नग्नीकृता मुंडिताश्च केचित्पंचशिखीकृताः केचिज्जटिलाः केचिदपरे कापालिकाः पात्रं करे धृ
त्वा भिक्षाटनं कारिताः राजापि येनान्यायः कृतः तस्य एवमेव दंडं करोतीत्यर्थः ६४

वातंवायुंन अंबुउदकंन शष्कपर्णानिन अश्नंतिभक्षयंतितेवातांबुपर्णाशनाः एवंभूताः विश्वा
मित्रपराशरप्रभृतयः तेपिस्त्रीमुखपंकजंस्फलळितंसुंदरंदृष्ट्वैवदर्शनमात्रेणैवमोहंगताः प्रा
प्ताः किमुतयत् शाल्यन्नंतंडुलोदनंतदपिसघृतंपुनःपयोदधियुतंयेमानवाभुंजंतितेषामिंद्रि

विश्वामित्रपराशरप्रभृतयोवातांबुपर्णाशनास्तेपिस्त्रीमुखपंकजं
स्फलळितंदृष्ट्वैवमोहंगताः शाल्यन्नंघृतसंयुतंदधिपयोभुंजंतिये
मानवास्तेषामिंद्रियनिग्रहोयदिभवेद्विंध्यस्तरेत्सागरम् ६५

यनिग्रहः वतखेदेनकथंभवेत् अत्रदृष्टांतः यदिविंध्याद्रिःसागरंतरेत्तदापूर्वोयमिंद्रिय
निग्रहः ६५ इतिदुर्विरक्तप्रशंसासमाप्ता ॐ ॐ ॐ

भ॰ शृं॰ अथस्त्रीणांपरित्यागप्रशंसा प्रकर्षेणउद्यदिंदोर्द्युतीनांतेजसांनिचयंसमुदायंबिभ्रतिताः प्रेंख श॰
२० च्छब्दायमानः कांचीकलापोयासांताः स्तनानांभारेणाविनम्रः मध्यभागोयासांताः एवंभूताः ए २
ताः अंभोजनेत्राः स्त्रियः तरुण्योनस्युः नआसन् तर्हिअमलधियोमानवाअस्मिन्असारेसंसा

संसारेऽस्मिन्नसारेकुनृपतिभवनद्वारसेवावलंबव्यासंगव्यस्तधैर्यंकथममलधि
योमानसंसंविदध्युः यद्येताःप्रोद्यदिंदुद्युतिनिचयभृतोनस्युरंभोजनेत्राःप्रेंखत्कां
चीकलापाःस्तनभरविनयन्मध्यभागास्तरुण्यः ६६ रेकुनृपतयःकुत्सितानृपतयस्ते

षांभवनद्वाराणांसेवाअवलंबनेव्यासंगस्तेनव्यस्तधैर्यंएवंमानसंमनः कथंविदध्युःकुर्युः एतस्यभा २०
वः यदिस्त्रियोनआसन्तदाबुद्धिमंतःसेवांनकुर्युःस्त्रीनिमित्तंराजसेवांकुर्वैइतिव्यासंगेनमनःचं
चलमधैर्यंभवति ६६

यदि स्मरास्त्वां स्त्रियः नस्युः नासन् तदा हिमवतः हिमालयस्य स्थाने स्थितेस्थित्वा कामेन स्त्री

शिरः प्रणाममलिनं कुर्वीत कथंभूताः स्त्रियः अनस्ताये कुरंगशावास्तेषां नयनानीव नयना

नियासांताः कथंभूते हिमवतः स्थाने सिद्धैः अध्यासिताः अधिष्ठिताः कंदरायस्य हरवृषो

सिद्धाध्यासितकंदरे हरवृषस्कंधावगाढद्रुमे गंगाधौतशिलातले हिमवतः स्थाने स्थिते श्रेयसि

नंदीतेरस्कंदेन अवगाढा अवरुद्धा द्रुमायास्मिन् पुनः गंगाधौता

निशिलातलानि यास्मिन् श्रेयसि पुण्यरूपे अपंभावः प्रशस्तं शब्दं मनोयस्य मनस्वीजनः यस्यम

नस्वीजनः यस्यमनः शब्दं तस्य साधनेंतरस्य अनपेक्षायदा मलिनं मनस्त्वदा मनसः शुद्ध्यर्थं सा

धनांतराणि कर्तव्यानि संप्रतिमनो मलिन स्त्रीभिरेवक्रियते अतः स्त्रीणां प्रभाव एव उत्पन्ना

नस्फः तदामनोपिमालिनंनैवभवेत् तदामनस्वीजनः हिमवतः स्थानेगत्वाशिरःप्रणाममेव
किमर्थंमालिनंकरिष्यतिमालिनतायाः कारणांस्त्रीरेवस्त्रीमदनस्यअस्त्रंयस्यांगंसंगच्छतिस
मूर्च्छितोभवति ६७ रेसंसारयदिअंतरात्वन्मध्येमादिरेक्षणाःस्त्रियोदुस्तराः नस्फस्तदाभ

कः कुर्वीतशिरःप्रणाममलिनंमानंमनस्वीजनोयद्यत्रस्तकुरंगशावन
यनानस्फःस्मरास्त्रंस्त्रियः ६७ संसारतवनिस्तारपदवीनदवीयसी
अंतरादुस्तरानस्फःर्यदिरेमादिरेक्षणाः ६८ ७ ७

वनिस्तारपदवीस्थितिः नदवीयसीदीर्घानैव ६८ इतिश्रीस्त्रीणांपरित्यागविधिः श्री
सीतारामचंद्रार्पणमस्तु ७ ७ ७ ७ ७

भोराजन् इह जगति कश्चिदेव तृष्णांबुराशेः तृष्णासमुद्रस्य अवसानं पारं नहि गतः स्ववपुषि यौवने च सानुरागे अतिप्रिये गलिते सति प्रभूतैः पुष्कलैः अर्थैः द्रव्यैः कोवार्थः प्रयोजनं नाव

अथयौवनप्रशंसा राजन्तृष्णांबुराशेर्नहिजगतिगतःकश्चिदेवावसा
नंकोवार्थोर्थैःप्रभूतैःस्ववपुषिगलितेयौवनेसानुरागे गच्छामःसद्मयाव
द्विकासितकुमुदेंदीवरालोकनानां यावन्नाक्रम्यरूपं झटितिनजरयालु
प्यतेप्रेयसीनाम् ६९

द्विकासितानिनयनान्येव इंदीवराणि तैः आलोकितं दृष्टुं शीलं यासांतासां प्रेयसीनां प्रियाणां सद्म गृहं प्रतिगच्छामः यावन् जरया तासां रूपमाक्रम्य झटिति शीघ्रं न लुप्यते ६९

आस्मिन्लोके यौवनात्तारुण्यादन्यत् द्वितीयमनर्थकरं नास्तिकथंभूतं यौवनं रागस्य इच्छा
या एकमगारं गृहं नरकाणांशतानि तेषु महादुःखानि तेषांप्राप्तिः तस्य हेतुः कारणंमोहस्यो
त्पत्तिः तस्याबीजं ज्ञानलक्षणस्य ताराधिपस्य चंद्रस्य जलधरपटलं मेघपटलमाच्छादकं कंदर्पो

रागस्यागारमेकंनरकशतमहादुःखसंप्राप्तिहेतुर्मोहस्योत्पत्तिबीजं
जलधरपटलंज्ञानताराधिपस्य कंदर्पस्यैकमित्रंप्रकटितविविधस्प
ष्टदोषप्रबंधंलोकेस्मिन्नह्यनर्थंनिजकुलदहनंयौवनादन्यदस्ति ७०

मदनस्तस्य एकंमित्रं प्रकटिताविविधानानाप्रकाराःस्पष्टदोषास्तेषांप्रबंधं रचनानिजंस्वकीयंकुलं २३
तस्यदहनंदाहकं एवंयौवनंनिंद्यमिति ७० ७ ७ ७ ७ ७

यः नवेयौवनेतारुण्येप्राप्तेसातिविक्रियांविकारंनकलयातिनकरोतिसधन्यः कथंभूतेयौवनेशृं
गाराएवद्रुमास्तेषांनीरदे यथाजलप्राप्तौ वृक्षाः शोभंते तथायौवनेनशृंगाराः शोभंते प्रचुरक्री

शृंगारद्रुमनीरदे प्रचुरतः क्रीडारसस्रोतसिप्रद्युम्नप्रियबांधवेप्रचुर
तामुक्ताफलोद्वति तन्वीनेत्रचकोरपारणविधौ सौभाग्यलक्ष्मीनिधौ
धन्यः कोपिनविक्रियांकलयतिप्राप्तेनवेयौवने ७१

डानांरसास्तेषांस्रोतसि
सेतौ प्रद्युम्नोमदनस्तस्याधिये बांधवेबंधौ चतुरतालक्षणानि मुक्ताफलानितेषामुद्वतिस
मुद्रेतन्वीसुंदरस्त्रीतस्यानेत्रे एवचकोरौतयोः पारणंतस्यविधानेसौभाग्यलक्ष्मीनिधौ स्थाप
नागारे ७१ इतियौवनप्रशंसासमाप्ता ७ ७

पुरुषः स्त्रियं प्रत्यक्षं अशुचीनां शुचिकां जानन्नपि उत्सुको पि मर्यादो भवति समदो भवति मोदते
च हर्षं प्राप्नोति रमते च इति स्तौति इलीति कथं तस्या अभिधानं गृह्णाति कांते कं दरे उत्पललोच

अथ कामिनीगर्हणप्रशंसा   कांतेत्युत्पललोचनेति विपुलश्रोणीभ
रेत्युत्सुकः पीनोत्तुंगपयोधरेति सुमुखांभोजेति सुभ्रूरिति । दृष्ट्वा-
माद्यति मोदते ऽभिरमते प्रस्तौति जानन्नपि प्रत्यक्षाशुचिपुत्रिकां स्त्रियम
हो मोहस्य दुश्चेष्टितम् ७२

ने विपुलश्रोणीभरो कटिप्रदेशो यस्याः सा पी
नौ मांसलौ उत्तुंगौ ऊर्द्ध्वौ पयोधरौ यस्याः सा सुष्टु मुखांभोजं यस्याः सा एवमभिधानानि गृ २२
ह्णाति स्तौति अहो इति आश्चर्यमिदं मोहस्य दुश्चेष्टितम् ७२ ७ ७

७३ विषादतिरिच्यतेअधिकाभवति ७४ ७५ लोके यंत्राणि संति तैर्मारणो

च्चाटन वशीकरणादिक्रियाः क्रियंते अतः स्त्रीयंत्रंकेन ब्रह्मणास्मृ ष्टं निर्मितं कथंभूतं सं

श्रुत्वाभवतितापायदृष्टाचोन्मादवर्द्धिनी स्पृष्टाभवतिमोहायसानाम

दयिताकथम् ७३ तावदेवामृतमयीयावल्लोचनगोचरा चक्षुःपथा

दपगताविषादप्यतिरिच्यते ७४ नामृतंनविषंकिंचिदेकांमुक्त्वानितंबिनी

मृसैवामृतलतारक्ताविरक्ताविषवल्लरी ७५ आवर्त्तःसंशयानामविनयभ

वनंपत्तनंसाहसानांदोषाणांसन्निधानंकपटशतमयंक्षेत्रमप्रत्ययानाम्

शयानामावर्त्तः परस्त्रीस्वभावेनसत्वकृत्स्नोपिप्रसितश्चेत् इतरे संशयं कुर्वंति पुनःदोषा

णांसान्निधानंसर्वेदोषास्तत्सान्निधानेभवंति अप्रत्ययानामगुणानांक्षेत्रंस्वर्गद्वारस्याविघ्नं
नाशनशीलंनरकायांयत्पुरंतस्यमुखंसर्वासांमायानामलीकानांकरंडंस्थापनपात्रंएतादृशं
स्त्रीयंत्रंप्राणिनांमोहपाशोभवति ७६ एषः शशांकः सत्यत्वेनवदनीभूतानैवनच इंदीवर

स्वर्गद्वारस्यविघ्नंनरकपुरमुखंसर्वमायाकरंडंस्त्रीयंत्रंकेनसृष्टंविषम
मृतमयंप्राणिनांमोहपाशम् ७६ सत्यत्वेनशशांकएषवदनीभूतोनचेंदी
वरद्वंद्वंलोचनतांगतंनकनकैरप्यंगयष्टिःकृता किंत्वेवंकविभिःप्रतारि
तमनास्तत्वंविजानन्नपित्वङ्मांसास्थिमयंवपुर्मृगदृशांमंदोजनःसेवते
७७ इंद्वंनसत्यत्वेनलोचनतांगतेकनकैः कनवर्णैरपिसत्यत्वेन अंगयष्टिर्नकृ-

नाकिंतुएवमुक्तप्रकारेणकविभिः उपमादत्तातः प्रतारितमनाऽत्ततोजानन्नपिपंदोजनः मृगद-
शांत्वक्मांसास्थिमन्तुरंवपुःसेवने ७७ ७८ यत्यस्मात कारणात् पूर्णेंदुः नस्यद्युति

लीलावतीनांसहजाविलासास्तथैवमूढस्यहृदिस्फुरंति रागोनलि
न्याहिनिसर्गसिद्धस्तत्रभ्रमन्येवमुदाषडंघ्रिः ७८ यदेतत्पूर्णेंदु
द्युतिहरदुदाराकृतिवरंमुखाब्जंतन्वंग्याःकिलवसतितत्राधरमधु

नेजः तत् हरती निद्युतिहरदुदारा आकृतिर्यस्य ततवरंश्रेष्ठं एवंतन्वंग्यामुखाब्जंतत्र अधरमधु
वसनीतिकिलश्रूयते नाहिंइदंतावत्साकदकुमस्यफलंअस्मिन्कालेयौवनेनताने मतिकमितेसतिभ्रनो
नाविरसांविषमिवाकरवदंभाविष्यतियथापाकडुपस्यफलंपक्वाकालोपातिनंतंनेतृरसंवत्तनोति

भ.शृं. कालांतिक्रमेणतन्ननश्यतिविषमिवभवतितथातरुण्यासुखमपि ७९ कांतानामनदीकृत्वाउ श:
२५ भयोःसादृश्यंवर्ण्यते उन्मीलत्त्रिवलीरोमावल्यः ताएवतरंगास्तेषांनिलयंस्थानंयस्याःसा २
प्रकर्षेणउत्तुंगंउच्चंपीनंमांसलंस्तनद्वयंतदेवउद्यंतचक्रवाकंयस्याःसावक्त्रमेवांबुजंतेनउ

इदंतावदस्याकटुफलमिवातीतविरसंव्यतीतेस्मिन्कालेविष
मिवभाविष्यत्यसुखदम् ७९ उन्मीलत्त्रिवलीतरंगानिलयाप्रो
त्तुंगपीनस्तनद्वंद्वेनोद्यतचक्रवाकमिथुनावक्त्रांबुजोद्भासिनी

द्भासिनाशोभायमानाएवंभूताकांताकारधरानदीइयमभितःसमंततःक्रूरःआशयः २५
अभिप्रायोयस्याःनदीपक्षेआशयःआवर्त्तःहेजनाःयदिभवतांसंसारार्णवमज्जनंनेष्यते

इच्छानास्तितर्हिभवद्भिः इयंदूरेणसंत्यज्यताम् ८० ८१ ८२ हेमररे अस्मान् योषिन्

कांताकारधरानदीमभिगताक्रूराशयानेष्यते संसारार्णवमज्जनं यदिततोदूरेणसंत्यज्यताम् ८० जल्पंतिसार्द्धमन्येनपश्यंत्यन्यंसविभ्रमाः हृदयेचिंतयंत्यन्यंप्रियः कोनामयोषिताम् ८१ मधुतिष्ठतिवाचियोषितांहृदिहालाहलमेवकेवलम् अतएवनिपीयतेधरोहृदयंमुष्टिभिरेवताड्यते ८२ अपसरवैदूरादस्मात्कटाक्षविशिखानलात्प्रकृतिविषमाद्योषित्सर्पाद्विलासफणाभृतः

सर्पान्दूरादपसरगच्छकथंभूतात् सर्पान् कटाक्षएवविशिखोबाणः नस्य अनलःअग्नि

येस्मिन् तस्मात् पुनः कथंभूतान् प्रकृत्यास्वभावेन देहेनवाविषमान् कुटिला दृष्कात्पुनः विलासा
गएव फणा विभान्ति तस्मात् किमित्युच्यते इतरफणिना सर्पेण दष्टाः औषधैश्चिकित्सितुं शक्यं ते
न तु वनिताभोगग्रस्तं मंत्रिणः हि निश्चयेन त्यजंति अतो दूरादेव अपसर ८३ मकरकेतनेन

इतरफणिना दष्टाः शक्याश्चिकित्सितुमौषधैश्चतुरवनिताभोगग्रस्तं त्यजंति
हि मंत्रिणः ८३ विस्तारितं मकरकेतनधीवरेण स्त्रीसंज्ञितं बडिशमत्रभवांबु
राशौ येनाचिरात्तदधरामिषलोलमर्त्यमत्स्यान् विकृष्य पचतीत्यनुरागवह्नौ ८४

मदनेन धीवरेण कैवर्तकेण अत्र भवांबुराशौ भवसमुद्रे स्त्रीसंज्ञितं बडिशं जालं विस्तारितं प्र
सृतं किमर्थं येन बडिशेन अचिरात्क्षणात्तस्याः स्त्रियः अधर एव आमिषं तस्मिन् लोलाः सतृष्णा ये म
र्त्यमत्स्याः तान् विकृष्य अनुरागः प्रीतिः स एव वह्निः तस्मिन् पचति ८४

८५ नचक्षुषा तस्याः चक्षुषा अहिना अहंन दश्यः वरंभेष्ट मुत्तमं कथंभूतेन विशेषेण आ-
दीर्घेण चलेन वंचलेन वक्रगतिना तेजस्विना भोगिना भोगो नाय फणा विद्यते यस्य चक्षुषः

कामिनीकायकांतारे कुचपर्वतदुर्गमे मासंचर मनःपांथ तत्रास्ते स्म
रतस्करः ८५ व्यादीर्घेण चलेन वक्रगतिना तेजस्विना भोगिना नीलाब्ज
द्युतिनाहिनावरमहं दश्योनन चक्षुषा दृष्टा सांति निचिकित्सका दिशि दि
शि प्रायेण धर्मार्थिनो मुग्धाक्षी क्षणवीक्षितस्य नहि मे वैद्यो नचाप्यौषधम् ८६

नाना भोगाभवं निनीलपद्मवन् द्युतिर्यस्य नेन इन रेण अहिना दष्टाः दिशि दिशि प्राय शोधर्मा-
र्थिनः निकित्सकाः संति परंतु मुग्धाक्षी तस्याः ईक्षणवीक्षितस्य मे वैद्यो नास्ति औषधमपि नास्ति
८६

भ॰भृं॰ २७ इहलोकेमधुरगीतंकर्णयोर्विषयः एतन्नृत्यंचक्षुषोर्विषयः अयंरसः रसनायाः विषयः अ शा॰ २
सौपरिमलः स्फुरतिघ्राणस्यविषयः एषस्तनानांस्पर्शः स्पर्शस्यविषयः इतिपंचेंद्रियाणांपं

इहाहिमधुरगीतंनृत्यमेतद्रसोयंस्फुरतिपरिमलोसौस्पर्शएषस्तनानाम् इति
हतपरमार्थैरिंद्रियैर्भ्राम्यमाणोह्यहितकरणदक्षैःपंचभिर्वंचितोसि ८७ न
गम्योमंत्राणांनचभवतिभैषज्यविषयोनचापिमध्वंसंव्रजतिविविधैःशांतिक

शतैः चविषयाः हेजनत्वमेभिः पंचभिरिंद्रियैः भ्राम्यमाणः सन् वंचितोसिकथंभूतैरिं
द्रियैः हतः नाशितः परमार्थोयैः पुनः अहितंनरकादिकंतस्यकरणेदक्षैः ८७ अयंस्मरः म २७
दनः अपस्मारोवर्त्तते अपस्मारनिवारणार्थमुपायाः संतितेकर्तव्याः इतिचेत्तर्हिअयंनथा

नएवधन्याःयेषांमनः चपलानिआयनतानिविस्तीर्णानिलोचनानियासांतासां आकृतिंरूपं दृष्ट्वावि
कृतिंनएति कथंभूतानांतारुण्यरूपंघनौपयोधरौयासांपुनः क्षामंकृशमुदरंतस्योपरिलसंत्यःशो
भायमानात्रिवलयोयासाम् ९२ हेबालेत्वयालीलयामुकुलितमस्पष्टंयथास्यात्तथाअमीस्कंदराः

अथस्त्रीविरक्तप्रशंसा धन्यास्तएवतरलायतलोचनानांतारुण्यरूपघनपीनपयोध
राणाम् क्षामोदरोपरिलसत्त्रिवलीलतानांदृष्ट्वाकृतिंविकृतिमेतिमनोनयेषाम्
९२ बालेलीलामुकुलितममीस्कंदराहृष्टिपाताःकिंक्षिप्यंतेविरमविरमव्यर्थएषश्रम
स्ते संप्रत्यन्येवयमुपरतंबाल्यमास्थावनांतेक्षीणोमोहस्तृणमिवजगज्जालमालोक
यामः९३

दृष्टिपाताःकिंकिमर्थंक्षिप्यंतेत्यज्यंतेसंप्रतिअधुनातेतवएषःश्रमःव्यर्थःनिरर्थकः
किमितिवयमन्येपूर्वेणभवामः इदानीमस्माकंबाल्यमुपरतंअज्ञानंगतम्वनांतेआस्थाउत्पन्नामोहःक्षीणः
इदंजगज्जालंतृणमिव आलोकयामः अतोविरम विराममाप्नुहि ९३ ५

इयंबालामांप्रति अनवरतंसाधिकलंचक्षुः क्षिपतित्यजति अनयाकिमभिप्रेतंमनासिकिमिच्छ-
तिनजानेकथंभूतंचक्षुः इंदीवरंनीलोत्पलंतस्यप्रभाकांतिस्तांचोरयतितदस्माकंमोहोगतः स्मर
एवशबरः कैवर्त्तकः तस्यवाणानांव्यतिकरेणआतिशयेनप्रेषितेनयाज्वलज्ज्वालास्ताः शांताः तदपिए
वंसति इयंवराकीमूर्खानविरमतिविरामंनप्राप्नोति ९४ शुभ्रंसद्मगृहंसविभ्रमाः सविलासायुवत

इयंबालामांप्रत्यनवरतमिंदीवरदलप्रभाचोरंचक्षुःक्षिपतिकिमभिप्रेतमनया-
गतोमोहोस्माकंस्मरशबरबाणव्यतिकरज्वलज्ज्वालाःशांतास्तदपिनवराकीवि
रमति ९४ शुभ्रंसद्मसविभ्रमायुवतयःश्वेतातपत्रोज्ज्वलालक्ष्मीरित्यनुभूयते-
स्थिरमिवस्फीतेशुभेकर्मणि

यस्तरुणयः श्वेतमातपत्रंतद्वदुज्ज्वलालक्ष्मीः इतिस्फीतेपु
ष्कलेशुभेकर्मणिसतिस्थिरामिव अनुभूयतेतदेवाविच्छिन्नेजातेसतिनितरामत्यंतमनंगस्यमद

नस्य कलहेन या क्रीडा तस्यां अद्भुतं उत्तंतुकं गच्छति मुक्ताजालं झटिति शीघ्रं भ्रश्यत् दिशः भ्रश्य
दैकैकं चतुर्दिशासु प्रयाति तत् इत्यूर्ध्वं दृश्यतां पश्यतां १५ सदा योगाभ्यासस्य व्यसनेन वशयोः आ-
त्मा च मनश्च आत्ममनसी अविच्छिन्ना मैत्री स्फुरति वर्तते एवंभूतस्य यमिनः इंद्रियाभिग्रहकर्त्तुस्त

विच्छिन्नोतित्तरागप्रसंगकलहक्रीडाद्भुतत्तंतुकं मुक्ताजालमिव प्रयाति झटिति
भ्रश्यद्दिशो दृश्यतां १५ सदा योगाभ्यासव्यसनवशयोरात्ममनसोरविच्छिन्ना
मैत्री स्फुरति यमिनस्तस्य किमु तैः प्रियाणामालापैरधरमधुभिर्वक्त्रविधुभिः
सनिश्वासामोदैः सकुचकलशाश्लेषस्मरतैः १६ स्य तैः किमु किं प्रयोजनं तैः कैः प्रियाणा

मालापैः अधरमधुभिः वक्त्रान् विधुभिः निष्काशितैः निश्वासेन सह आमोदैः गंधैः कुचकलशा
नामाश्लेषैः आलिंगनैः सह स्मरतैः इत्यादिभिः किं प्रयोजनम् १६

भ.शृं. ९७ यदास्माकं स्मरतिमिरे अंधकारे संचारेण जनितमज्ञानमासीत् तदा सर्वमिदमशेषं जगन्नारी श.

३० मयंनारीमन्नुरमभूत् इदानीमधुना अस्माकमतिशयेन पटुविवेक एव अंजनं तेन युक्ता दृष्टिर्येषाम् २.

किं कंदर्प करं कदर्थयसि किं कोदंडझंकारितैः रे रे कोकिलकोमलं कलरवं किं त्वं
वृथा वल्गसे मुग्धस्निग्धविदग्धमुग्धमधुरैर्लोलैः कटाक्षैरलं चेतश्चुंबितचन्द्रचू
डचरणध्यानामृतं वर्त्तते ९७ यदासीदज्ञानं स्मरतिमिरसंचारजनितं तदा सर्वं ना
रीमयमिदमशेषं जगदभूत् इदानीमस्माकं पटुतरविवेकांजनदृशां समीभूता
दृष्टिस्त्रिभुवनमपि ब्रह्म मनुते ९८ वैराग्ये संचरत्येको नीतौ भ्रमति चापरः शृं
गारे रमते कश्चिद्भुवि भेदाः परस्परं ९९

स्माकं दृष्टिः समीभूता समतां प्राप्ता त्रिभुवनमपि ब्र ३०

ह्म मनुते मानयति इति स्फुतरां विरक्तः स्फविरक्तमशंसा ९८ ९९ छ छ छ

यस्ययत् रुचिरंनास्तितस्यमनोज्ञेपिसुधांशौअस्यस्पृहानभवति अत्रदृष्टांतः चंद्रस्तुसर्वेषांप्रिय करः रमणीयः तस्मिन् सूर्यविकाशिन्याः सरोजिन्याः मनसः कामः प्रीतिर्नैवभवति एवंयस्ययत्र प्रीतिस्तस्यततूरुचिकरम् अतोनीतिः शृंगारश्चवैराग्यंचउक्तं एतेषुयत्रयस्यप्रीतिस्तेनतद्ग्राह्यं इ दंशृंगारशतकंभर्तृहरिणाकृतंतत् कामबुध्यानकृतं आदावेव आरंभेऽसमस्तभावैः खलुबंधनं

यद्यस्यनास्तिरुचिरंतस्यास्यस्पृहानभोग्येपि रमणीयेपिसुधांशौनमनः
कामःसरोजिन्याः १०० इतिश्रीभर्तृहरिकृतशृंगारशतकंसंपूर्णम् ॥

स्त्रियइत्युक्तम् मध्येपिदुःखैकहेतुर्नहिकश्चिदस्तिइत्यादीनिवचनानिस्थलेस्थलेस्थितानि तासांकामिनीनांप्रशंसाकामिभिः क्रियतेसालिखितापांतेसर्वविवेकहस्यानिंदितम् १०० ॥
॥ ॥ ॥ इतिश्रीभर्तृहरिणाविरचितटीकायांशृंगारशतकंसमाप्तं ॥ ॥ ॥

1

इतिभर्तृहरि[illegible]टीकशृंगारशतकस०